

TÜRKİYE'NİN MÜLTECİ SORUNU VE SURİYE KRİZİNİN MÜLTECİ SORUNUNA ETKİLERİ

Ali Kemal NURDOĞAN

*Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü*

Ali İhsan Burak DUR

*Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü*

Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

*Süleyman Demirel Üniversitesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi*

ÖZET

Dünyada çatışma ve şiddet olaylarının artmasına bağlı olarak göç eden ve sığınma arayan insan sayısında artış görülmektedir. Türkiye bu durumdan olumsuz olarak etkilenmekte ve Türkiye yönelen göçmen ve sığınmacı sayısı da artmaktadır. Türkiye sınırlarına gelen göçmen ve sığınma arayan insanlara uluslararası hukuk kurallarına uygun davranmaktadır. Bunun en güncel örneği Suriye krizi ile birlikte yaşanan gelişmelerdir. Çalışmada, mülteci hukuku alanında birbirine çokça karıştırılan ve yanlış kullanılan kavramlar genel hatları ile açıklanmıştır. Günümüzde mülteci sorunun ulaştığı boyut ortaya konulmuştur. Türkiye'nin mülteci sorunundan hangi boyutta etkilendiği, özellikle Suriye iç savaşının yarattığı sığınmacılığın boyutu ve etkileri resmi kuruluşlardan elde edilen veriler çerçevesinde ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göç, Mülteci, Sığınmacı, Geçici Koruma

TURKEY REFUGEE PROBLEM AND SYRIA CRISIS EFFECTS OF REFUGEE PROBLEM

ABSTRACT

There has been an increase in the number of people who immigrate and asylum seeker due to the increase in the violence and clashes all over the world. Turkey has been effected adversely from this problem and the number of people who migrate for asylum seeker is also increasing. Turkey threats these people in line with the international norms. The most recent example is related with the recent developments occurred because of the Syrian crisis. In this work, the terminology often miss used/confused is explained and the size and severity of refugee problem is analyzed. The work also touches upon how Turkey is effected from the refugee problem, especially in live with the problem's severity/size effects created due to the Syrian Civil World, with references to date and information acquired by the public instutions.

Keywords: International Migration, Refugees, Asylum-seekers, Temporary Protection.

GİRİŞ

İnanç farklılıkları, silahlı çatışmalar, doğal afetler, siyasal ve ekonomik sebepler nedeniyle kişilerin doğup büyüdüğü toprakları terk etmek zorunda kalması insanlık tarihi kadar eski bir olaydır. Geçtiğimiz son yüzyılda dünya genelinde artan çatışma ortamı, etnik ve inanç temelli şiddet olayları, insan hakları ihlalleri ve ekonomik krizler göç eden ve iltica arayan insan sayısının artmasına sebep olmuştur. Günümüzde ulaşım imkânlarında yaşanan kolaylıklar, iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve beraberinde yaşanan küreselleşme göç hareketin çok kısa zamanda kitlesel insan hareketi olarak gerçekleşmesine ve uluslararası bir boyut kazanmasına imkân vermektedir. Dünyada yaşanan gelişmeler sebebiyle uluslararası koruma arayan ve göç etmek zorunda kalan insan sayısının artması Türkiye'yi olumsuz olarak etkilemektedir. Türkiye, yeryüzünde çatışma ve siyasal istikrarsızlıkların yaşandığı bölgeler ile refah seviyesi ve insan hakları standartlarının yüksek olduğu batılı ülkeler arasında uluslararası göç hareketliliği açısından önemli bir geçiş güzergâhıdır. Coğrafi olarak uluslararası göç yolları üzerinde olması sebebiyle transit geçiş ülkesi, aynı zamanda ekonomik gücü nedeniyle de hedef ülke konumuna gelmiştir. Bunun en güncel örneği ülkelerinde yaşanan istikrarsızlık ve çatışma

ortamı nedeniyle doğup büyüdüğü toprakları terk etmek zorunda kalarak Türkiye'ye sığınan iki milyondan fazla Suriye vatandaşının durumudur. Tarihsel bir sorumluluk anlayışı ile Suriyelilerin geri gönderilmemesini ve temel insan haklarına kavuşmalarını temin eden Türkiye için Suriyelilerin barınma, beslenme, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamanın ekonomik ağırlığı her geçen gün artmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında artan mülteci sorunları nedeniyle Birleşmiş Milletler öncülüğünde, göç alan ülkelerin menfaatlerini korumak ve mültecilerin temel insan hakları ve ihtiyaçlarını garanti altına almak için çözüm yolları üretilmiştir. Türkiye de artan uluslararası göç hareketlerinin getirdiği olumsuzlukları en aza indirmek, mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin temel hak ve özgürlüklerini uluslararası standartlarda garanti altına alabilmek için 1950'li yıllardan itibaren uluslararası hukuk kurallarına taraf olmuştur. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren göç yönetimi ve uygulamalarında Avrupa Birliği Müktesebatına uyumlu düzenlemeler yapmıştır.

Çalışmada öncelikle birbirine çok karıştırılan, birbirinin yerine kullanılan mülteci, sığınmacı ve göçmen tanımları yapılmıştır. Mülteci sorunun dünya genelinde ulaştığı boyut ve artan mülteci sayısının Türkiye'ye etkileri resmi kuruluşlardan alınan veriler ile ortaya konulmuş ve Türkiye' de bulunan iki milyondan fazla Suriyelinin varlığından bahsedilmiştir. Sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1. MÜLTECİ, SİĞINMACI VE GÖÇMEN TANIMLARI

Mülteci tanımının özel bir anlamı ve buna bağlı olarak mülteci statüsünün kendine özgü sonuçları vardır. 1951 Cenevre Sözleşmenin 1. Maddesinde mülteci (refugee), 1 Ocak 1951' den önce meydana gelen olaylar sonucunda ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerden dolayı korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışından bulunan ve bu ülkelerin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen, yahut tabiiyeti yoksa bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs olarak tanımlanmıştır (Cenevre Sözleşmesi, 1951). Basit bir ifade ile mülteci, yaşamlarına ve özgürlüklerine yönelik ciddi tehditlerden dolayı ülkelerinden ayrılmak ya da ülkeleri dışında kalmak zorunda olan kişidir (Peker ve Sancar, 1986:8).

Kişilerin uluslararası koruma kapsamına alınabilmesinin temel şartı ülke sınırlarının dışına çıkarak başka ülke sınırlarına girmeleridir. Ayrıca kişinin haklı nedenlere dayalı baskı ve zulüm korkusu içinde olması gerekir. Baskı ve

zulüme temel teşkileden nedenler ırk, milliyet, din ve siyasi düşüncelerdir. Ülkesi içerisinde yer değiştirmiş kişiler mülteciler ile aynı sebepler ile yer değiştirmiş olsalar dahi ülkeleri sınırları dışına çıkmadıklarından kendi ülkelerinin iç hukukuna tabidirler. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü kapsamında değildirler (Ergül, 2012:21).

Savaş suçları işlemiş kişiler, işkence, soykırım vb. gibi insanlığa karşı suçlar işleyenler ve sivillere yönelik haksız şiddet eylemlerine katılmış olanlar, uluslararası insan hakları kurallarını ihlal eden kişiler, siyasi nitelikli olmayıp ağır ceza gerektiren suçları işleyenler, sadece ekonomik sebeplerden dolayı yaşadığı ülkeyi terk edenler, sel, kuraklık veya deprem vb. doğal afetlerden ötürü ülkesini terk edenler, adi bir suçtan dolayı suçlu bulunmuş ve bu nedenle yargıdan kaçmak amacıyla ülkesini terk edenler kişiler mülteci ve sığınmacı statüsüne girmemektedirler (Mülteci Hukuku İle İlgili Belgeler, 2002:9).

Sığınmacı (*asylum seeker*) tabiri mülteci tanımından farklıdır. Şöyle ki mülteci olabilmek için gerekli ölçüleri taşıyan, ancak kendisine resmi otorite tarafından henüz mültecilik statüsü tanınmayan kişi sığınmacıdır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009:49). Mülteci olmak hukuki bir statünün kazanılmasını yani BMMYK korumasından yararlanmaya hak kazanmış kişiyi, sığınma hakkı ile sığınmacı olmak ise hukuki bir statünün kazanılmasından ziyade kısa süreli bir barınmayı ifade etmektedir. Mülteci, mültecilik statüsü hukuken kabul edilmiş yabancıyı ifade ederken; sığınmacı, mülteci statüsü incelenen ve bu sebeple kendisine geçici koruma sağlanan kişidir (Reçber, 2014:251).

Göçmen kavramı mülteci ve sığınmacı tanımlarından farklıdır. Ekonomik sebeplerden ötürü daha iyi yaşam koşulları elde edebilmek için ülkesini kendi rızasıyla terk eden kişiye göçmen denilmektedir. Göçmenler kendi ülkelerinin korumasından yararlanabilir. Göçmenlerin ülkelerini terk etme sebepleri siyasal dinsel ya da çatışma ortamından kaynaklanmamaktadır. Göçmenler daha iyi şartlarda bir hayat kurabilmeyi hedeflemektedirler. Göçmen ve mülteci arasındaki temel ayrım şudur; mülteci ülkesini zorunlu sebeplerden ötürü güvenli bir yer bulmak amacıyla terk eder ve ülkesinin korumasından faydalanamaz iken, göçmen daha iyi bir gelecek kurabilmek için ülkesinden ayrılır (Başak, 2011:21).

Mülteci ve göç konularında karşılaşılan önemli sorunlardan birisi de yasa dışı göç ve yasa dışı göçmenlerdir. Kişinin ülkesini terk ederek başka bir ülkeye yasadışı yollardan girmesi veya yasal yollardan girdiği ülkeyi yasal süresi dolduğu halde terk etmeyerek o ülkede kalmaya devam etmesine *yasa dışı göç (illegal immigration)*, bu şahsa da *yasa dışı göçmen (illegal immigrant)* denilmektedir. Yasa dışı göçmen için mülteci ve sığınmacılara sağlanan

koruma tedbirleri alınmaz. Mülteciler ve sığınmacılar için toplumsal uyumun sağlanması ya da üçüncü ülkeye yerleştirme gibi idari işlemlerden biri uygulanırken yasa dışı göçmen için sadece idari açıdan geri gönderilme işlemi yapılır (Deniz, 2014:251).

2. DÜNYA GENELİNDE ARTAN MÜLTECİ SORUNUNDAN TÜRKİYE NASIL ETKİLENMEKTE

20. Yüzyılın son dönemlerinde siyasal istikrarsızlığın ve şiddetli çatışmaların yaşandığı ülkelerde gerçekleştirilen soykırımlar, insan hakları ihlalleri ve savaş suçlarındaki artış sebebiyle dünya genelinde mülteci sayısı artmaya başlamıştır. 2010 yılından itibaren, Afrika'da Fil Dişi Sahili, Orta Afrika Cumhuriyeti, Libya, Mali, Nijerya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Sudan, Burundi, Orta Doğu'da Irak, Suriye, Yemen, Avrupa'da Ukrayna, Asya'da Myanmar, Kırgızistan ve Pakistan'dan oluşan dünyanın on beş ayrı bölgesinde etnik, dinsel, kültürel ve ekonomik sebeplerle yaşanan çatışmalardan etkilenen insanlar can güvenliklerini sağlayabilmek için yaşadıkları toprakları terk ederek ve güvenli gördükleri komşu devlet topraklarına sığınmışlardır (UNHRC, Küresel Eğilimler Raporu:1). Bu nedenle son beş yılda dünya üzerinde mülteci ve sığınmacı sayısı oldukça artmıştır. Bu artışta en büyük pay Suriye'de yaşanan iç savaş sebebiyle Suriyeli sığınmacı sayısının fazlalığıdır. Suriye'de iç karışıklık 2011 baharında Esad Hükümetine karşı bir protesto olarak başlamış iken beş yıl içerisinde çok karışık ve yakın zamanda sonlanmayacak gibi görünen bir hal almıştır. Bu süre içerisinde yaklaşık 7,6 milyon Suriyeli yerinden edilmiş ve 4 milyondan fazla Suriyeli komşu ülkelerde sığınmacı olmuşlardır (İçduygu, 2015:2).

UNHRC Küresel Eğilimler Raporu'nda doğup büyüdüğü bölgeleri terk etmek zorunda kalan kişilerin sayısında kesin bir artış olduğunu, 2013 yılında yerlerinden edilen 51,2 milyon ve on yıl önce yerlerinden edilen 37,5 milyon kişiye kıyasla 2014 yılı sonunda 59,5 milyon kişinin zorla yerinden edildiğini göstermektedir. 2014 yılı içerisinde zorla yerinden edilen insanlardan 38,2 milyon kişi ülkesi içerisinde yerini değiştirmek zorunda kalan, 19,5 milyonu mülteci ve 1,8 milyonu sığınma arayan insanlardan oluşmaktadır. Bu veriler uluslararası mülteci sorunun dünya genelinde ulaştığı boyutu göstermektedir.

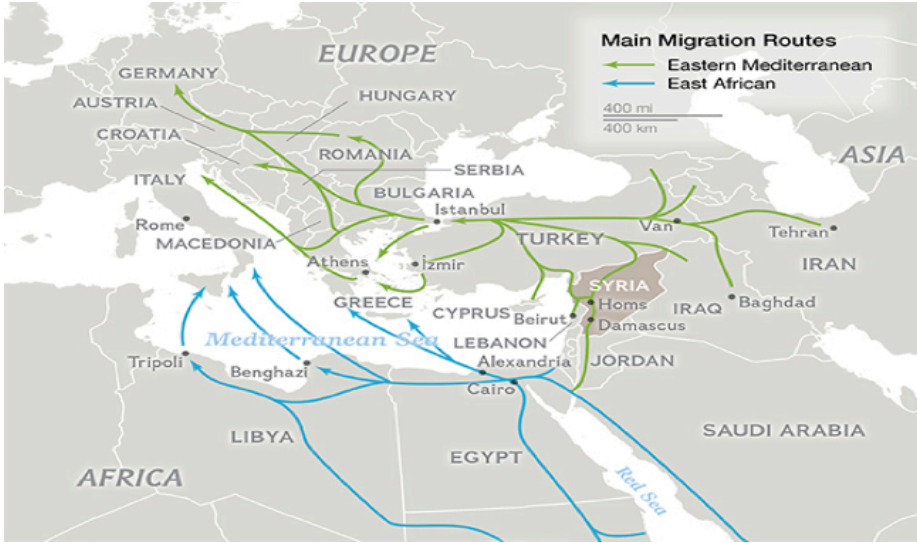
2003 yılında dünya genelinde her gün ortalama 11 bin kişi yurdunu terk etmek zorunda kalırken, 2012 yılında bu sayı 23 bin kişiye yükselmiş, 2015 yılında 42500 kişiye ulaşmıştır.

Dünya genelinde artan mülteci sayısı ile beraber son yirmi yılda Türkiye'ye yönelen büyük çaplı sığınma ve düzensiz göç hareketlerinde artış olduğu görülmektedir (Güleç, 2015:92). Sığınmacılar ve mülteciler açısından Türkiye,

komşu ülkelerde yaşanan siyasi belirsizliklerden kaçan halklarının kendilerini güvende hissettikleri bir ülke, batı ve kuzey ülkelerine gitmek isteyen göçmenler için transit geçiş ülkesi, komşularına oranla ekonomik açıdan daha iyi şartlar sunuyor olması sebebiyle çalışmak isteyenler için ise hedef ülkedir (İçduygu, 2004:29).

Ortadoğu, Asya ve Afrika'da ülkelerinden siyasi veya ekonomik nedenler ile ayrılmak zorunda kalan sığınmacı ve göçmenler, Türkiye'nin kara ve deniz sınırlarını kullanarak, Avrupa Birliği ülkelerine gidebilme çabası içindedirler. Türkiye üzerinden Batı ülkelerine akan düzensiz göç hareketinde genelde karayolu, deniz yolu olmak üzere belli rotalar kullanılmaktadır. Son yıllarda Türkiye-Yunanistan kara ve deniz sınırı düzensiz göçmenler için aktif ve önemli bir güzergâh haline gelmiştir. İran, Irak ve Suriye'den karayolu ile gelenler Türkiye'yi geçtikten sonra Bulgaristan ve Yunanistan üzerinden İtalya'ya giriş yapmakta ya da Türkiye'yi geçtikten sonra Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Avusturya ya da Çek Cumhuriyeti üzerinden Almanya sınırlarına girmektedirler. Deniz yolunu kullananlar ise Türkiye'nin Ege ve Akdeniz kıyılarından kaçakçı gemilerle Yunanistan, İtalya ve Güney Fransa'ya ulaşmaktadırlar.

Şekil 1. Uluslararası Göç Hareketliliği

Kaynak: Mediterranean Migration Routes 2015

BMMYK, Türkiye'de barınan Suriyelilerin geçici koruma statüsünde korunmaları sağlandığı için kayıt ve mülteci statüsü belirleme işlemlerini yapmaktadır. Sadece özel durumu olan az sayıda Suriyeli için üçüncü bir ülkeye yerleştirme işlemi yapmaktadır (Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Sık Sorulan Sorular, s.7). 2013 yılından itibaren üçüncü bir ülkeye yerleştirilen Suriyeli sayısı 107.239 dur. BMMYK nin bu uygulaması sebebiyle yasa dışı yollardan özellikle Ege Denizini kullanarak Avrupa'ya geçmek isteyen Suriyeli sayısı ve buna bağlı olarak göçmen kaçakçılığı artış göstermektedir. 2013 yılında yakalanan düzensiz göçmenlerden 16 bini Suriyeli, 6 bini Afganistanlı, 2500 kişisi Myanmar vatandaşıdır. 2014 yılında ise yakalanan düzensiz göçmenlerin 25 bini Suriyeli, 12 bin Afganistanlı, 6 bin 400'ü ise Myanmarlıdır. 2014 yılında artışın esas kaynağının Suriye vatandaşları olduğu görülmektedir. Bu durum beraberinde göçmen kaçakçısı sayısının artmasında neden olmuştur. 2012 yılında 505 göçmen kaçakçısı yakalanmışken 2013 yılında sayı %57 artmış ve 794 göçmen kaçakçısı yakalanmıştır. Yakalanan göçmen kaçakçılarının 741'i Türk vatandaşı 13'ü ise Suriye vatandaşıdır. Artan göçmen kaçakçılığı diğer ülkelerden gelen göçmen sayısının artmasını etkilemektedir.

Türkiye sığınmacı ve göçmenler için transit geçiş ülkesi olduğu gibi Doğu Avrupa ülkelerinden gelen kişiler için ise varış ülkesi konumuna gelmiştir. Doğu blokunun yıkılmasının ardından Doğu Almanya, Rusya, Ukrayna'dan gelerek Türkiye'ye yasal yollardan giren kişiler arasından, yasal kalış sürelerinin dolmasına rağmen ülkede kalmaya devam edenler vardır. Bu insanlar, eğlence sektörü, hizmet sektörü ve tekstil sektöründe illegal olarak çalışmaktadırlar.

Türkiye'nin hedef ülke ve transit geçiş ülkesi olmasının ana sebepleri, çatışma ve şiddet yaşanan bölgelere komşu olması, BMMYK bürosunun bulunması sebebiyle bilgi alma imkânının olması, Türkiye'ye girişin diğer ülkelere göre nispeten daha kolay olması ve kaçak işçi olarak çalışma imkânlarının bulunmasıdır (Akpınar, 2010:5)

3. TÜRKİYE'DE MÜLTECİLERE YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER

İkinci Dünya Savaşı sonrasında artan mülteci problemi göç alan ülkeler üzerinde siyasal, ekonomik, kültürel sorunlar yaratmıştır. Mülteciler açısından da ciddi insan hakları sorunları yaşanmıştır. Mültecilerin sorunlarına kalıcı çözümler bulmak ve uluslararası koruma sağlamak amacıyla 14 Aralık 1950 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK-UNHRC) kurulmuştur (www.unhrc.org). BMMYK, uluslararası mülteci antlaşmalarının

düzenlenmesinde rol oynamakta, devletlerin uluslararası mülteci hukukuna uygun hareket edip etmediklerini izlemektedir. Yasa dışı göçmen, mülteci ve sığınmacı kapsamındaki kişilerin, ilk etapta sağlık, barınma ve yiyecek gibi temel ihtiyaçlarını karşılar, daha sonra da mültecilerin içinde buldukları kötü yaşam koşullarının düzeltilmesi adına üç farklı kalıcı çözüm üretmeye çalışır. Bunlardan ilki mültecilerin güvenli ortamın oluşmasıyla kendi vatanlarına geri dönmelerinin sağlanması, ikincisi sığındıkları ülkeye bütünleşmeleri ve sonuncusu da üçüncü bir ülkeye kalıcı bir şekilde yerleştirilmesidir. Yapılan çalışmalar, mültecilerin ve sığınmacıların kaynak ülkelere geri dönmek için zorlanmaması, mülteci gruplar arasında ayrımcılık yapılmaması, sığınmacıların ekonomik ve sosyal haklar açısından ülkedeki diğer yabancılarla eşit muamele görmelerinin sağlanması içindir. Bu doğrultuda BM Genel Kurulu tarafından, mültecilerin uluslararası korunmasının sadece fiziksel anlamda güvenliklerinin sağlanmasının da ötesinde her mültecinin temel ihtiyaçlarının karşılanması, sağlık hizmetlerinden yararlandırılması, çalışma ve barınma hakkına sahip olmasının temini için 28.07.1951 tarihinde Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme kabul edilmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesi, kendi devletinin korumasından faydalanamayan kişilere, ulusal koruma sağlanıncaya kadar, uluslararası korumayı devreye sokmayı, bu kişilerin statülerini saptamayı ve sözleşmenin sağladığı haklardan faydalandırabilmeyi amaçlamaktadır (Ergüven ve Özturanlı, 2013:1016). 1951 Sözleşmesi günümüzde mülteci tanımını, sahibine tanıdığı hakları ve kişinin bulunduğu devlete yüklediği sorumlulukları belirleyen temel belgedir (Elitez, 2015:28).

1951 Sözleşmesine göre mülteci tanımının özel bir anlamı ve buna bağlı olarak mülteci statüsünün kendine özgü sonuçları vardır. Sözleşmenin 1. Maddesinde mülteci (refugee) tanımı yapılmıştır. Cenevre sözleşmesinden kısaca bahsetmek gerekirse sözleşmenin 2. Maddesine göre her mülteci bulunduğu ülkede kanunlara ve kamu düzenine uymakla yükümlüdür. Sözleşmenin 3. Maddesi mülteciler arasında ırk, din ve gelinen ülke konularında ayrımcılık yapma yasağı getirmiştir. 21. Maddesi konut edinme hakkını, 22. Maddesi eğitim haklarını, 23. Maddesi mültecilere yönelik sosyal yardım ve iâşe konuları, 24. Maddesi de mültecilere yönelik çalışma ve sosyal güvenlik haklarını ayrımcılık yapmadan düzenlenmesini öngörmüştür.

1951 sözleşmesinde mülteci tanımı yapılırken iki sınırlama kullanılmıştır. Buna göre “1 Ocak 1951 den önce meydana gelen olaylar” ifadesi ile tarih sınırlaması (time limitation) oluşturulmuş, ayrıca, “Avrupa’da meydana gelen olaylar” şeklinde bir coğrafi sınırlama (geographical limitation) şart koşulmuştur (Kurtuluş, 2015:49). Zaman ve yer kısıtlaması içermesi sebebiyle Cenevre Sözleşmesi Avrupa dışında zulüm gören ve bu zulüm sebebiyle ülkesini terk

etmek zorunda kalmış insanları kapsamadığından dünya üzerinde yaşanan gelişmelere yeterince yanıt verememiştir. Dünyada, Avrupa Kıtası dışında yaşanan çatışmaların artması sebebiyle sığınma arayan kişi sayısının fazlaşması zaman ve yer kısıtlaması kararının gözden geçirilmesi ihtiyacını oluşturmuştur. Yaşadığı ülkeyi terk etmek zorunda kalan kişilerin her hangi bir sınırlama yapılmadan, mülteci statüsüne kabul edilmeleri görüşünden hareketle 1967 yılında Cenevre Sözleşmesine Ek Protokol kabul edilmiş ve bu protokolle sözleşmede var olan iki sınırlama kaldırılmıştır (Barkın, 2004:337).

Türkiye, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda 1951 tarihinde kabul edilen Cenevre Sözleşmesini imzalamış ve 29 Ağustos 1961 tarihinde 359 sayılı kanun ile Avrupa dışından mülteci kabul etmemeye ilişkin coğrafi çekince koyarak yürürlüğe koymuştur. 1967 Protokolünü 1968 yılında imzalayan Türkiye zaman sınırlamasının kaldırılmasını kabul etmekle beraber coğrafi çekince hakkını korumuştur (Canan ve Taşkıran, 2001:113; İltica ve Göç Mevzuatı, 2005:12).

1980'li yılların sonu ve 1990'lı yılların başında komşu ülkelerde meydana gelen çatışmalar sebebiyle toplu olarak Türkiye'ye gelen sığınmacıların statülerinin belirlenmesi ve uluslararası standartlarda bir koruma sağlanabilmesi için, 1994 yılında Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etme Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik yürürlüğe konulmuştur. 1994 Yönetmeliği olarak adlandırılan bu yönetmelik ile Avrupa dışından gelen kişilere geçici sığınma hakkı verilmiş ve sığınmacılar arasında mülteci statüsü edinenler için mülteci kabul eden ülkelere yerleştirme uygulaması gündeme gelmiştir. Yani Avrupa dışından gelerek Türkiye'ye sığınanlara üçüncü ülkeye yerleştirilme işlemleri tamamlanana kadar geçici oturma izni verilmiştir (Kirişçi, 2014:14).

1994 Yönetmeliği ile Türkiye'de göç ve sığınma politikaları ve uygulamaları kurumsallaşmaya başlamış ve değişime uğramıştır (İçduygu ve Aksel, 2012:40).

1999 yılında Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin Avrupa Birliğine aday ülke olarak gösterilmesi ve Katılım Ortaklığı Belgelerinin açıklanmasıyla beraber Türkiye'nin mülteci politikaları AB ile uyumlu olacak şekilde yeni bir seyir kazanmıştır (Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi, 2012:15). Söz konusu süreçte Türkiye'nin gerek yasal göç, gerek düzensiz göçün önlenmesi ve gerekse iltica konularında kapsamlı değişiklikler yapması gerektiği söylenmiştir. Türkiye'den beklenenler; vize rejimini Avrupa

Birliği uygulamasına uyumlaştırması, sınır kontrollerini sağlaması, geri kabul anlaşmasının imzalanması, mülteci kabul merkezlerinin sosyal destek mekanizmalarını kurması ve 1951 Sözleşmesine konan coğrafi çekincenin kaldırılmasıdır (İçduygu ve Aksel, 2012:13).

10.04.2013 tarihinde onaylanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları; Türkiye'den koruma talep eden yabancılar sağlanacak korumanın kapsamı ve uygulamasına ilişkin usul ve esaslar ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir. Beş kısım ve yüz yirmi altı maddeden oluşan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, geri gönderme yasağı, yabancıların durumları, uluslararası koruma, yabancılar ve uluslararası korumaya ilişkin ortak hükümler ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş ve işleyişine ilişkin düzenlemeleri içermektedir (Ergüven ve Özturanlı, 2013:1032). Kanun ile göçmen ve mülteci haklarının yasal çerçevesi uluslararası standartlara uygun hale getirilmiştir (Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporu, 2014:18).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile geçici koruma altına alınan kişilerin geri gönderilmemesi ilk kez bir kanunla düzenlenmiş ve yabancıların zulüm göreceği bir ülkeye geri gönderilemeyeceği belirtilmiştir. *Geri Göndermeme İlkesi (Non-refoulement)* sığınmacı ve mültecilerin ırk, din, toplumsal bir grubun parçası olmaları ve siyasi düşünceleri sebebiyle özgürlüğü ve yaşama hakkı tehlikede olduğu için ülkesine gönderilmesinin önlenmesidir (Taner, 2012:45). Geri göndermeme ilkesi mülteci hukukunun temel amacının yerine getirilmesinde, sığınma arayan kişilere tanınan koruma biçimlerinden en önemlisidir ve geri göndermeme ilkesine göre, sığınma talebinde bulunan kişi, yaşam ve özgürlüğün tehlike altında olacağı varsayılan bir ülkeye geri gönderilemez (Ergüven ve Özturanlı, 2013:1024).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı kişiler için mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma, geçici koruma şeklinde uluslararası koruma statüleri belirlenmiştir. Kanunun 61. Maddesinde mülteci tanımı yapılmış ve Avrupa ülkelerinden gelen kişilere mülteci statüsünün verilebileceği belirtilmiştir. Kanunun 61. Maddesi gereği ve 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ile 1967 tarihli Protokoldeki coğrafi sınırlama sebebiyle Türkiye'de bulunan Suriye vatandaşları mülteci olarak nitelendirilmemektedirler. 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ile 1967 tarihli Protokolünde ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunda sığınmacılardan bahsedilmemesi sebebiyle Suriye vatandaşlarına sığınmacı tanımı yapılması mümkün görünmektedir. Suriyelilere, mülteci ve sığınmacı

statüsü yerine şartlı mülteci statüsü verilmiştir (Uzun, 2015:112). Koruma Kanunu ile getirilen ve yeni bir terim olan şartlı mülteci statüsü ile mülteci statüsü arasındaki temel ayrım, mülteci statüsü tanınmasına neden olan olayların Avrupa ülkelerinde meydana gelmesi iken şartlı mülteci statüsü tanınmasına sebep olanların Avrupa ülkeleri dışında meydana gelmesidir. Şartlı mülteci statüsü, Avrupa dışından geldiği için mülteci olarak kabul edilmeyen kişilerin, güvenli ülkeye yerleştirilmelerine kadar geçen süre içerisinde geçici ikamet izniyle Türkiye'de kalmalarına izin vermektedir (Çelik, 2015:77).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. Maddesi uyarınca 22 Ekim 2014 te Resmi Gazetede yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliği ile ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya sınırlarını geçen ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara “geçici koruma (*temporary protection*)” sağlanabileceği kabul edilmiştir (Elitez, 2015:30). Çok sayıda insanın toplu olarak sınırı geçmesi durumunda bireysel koruma prosedürleri ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalabilmektedir. Bu durumlarda insan grubunun güvenli bir alana yerleşmelerinin sağlanması, geri göndermeme yasağının uygulanması ve temel insan haklarını güvence altına alınmasına geçici koruma denilmektedir (Arap ve Çerçi, 2014:126).

Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriyelilerin yasal statüleri, hakları ve faydalanabilecekleri sosyal yardımlar netleştirilmiştir. Yönetmelik'te geçici koruma statüsünün geçici olduğu vurgulanmış, mülteci ya da sığınmacı statülerine hak kazandırmayacağı belirtilmiştir. Geçici Koruma Yönetmeliği uyarınca Türkiye'de kalış hakkına sahip Suriyelilere kimlik belgesi verilmiştir. Ayrıca, beslenme ve barınmaya ek olarak, Yönetmelik kapsamında geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilere sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, tercümanlık hizmetleri ve sosyal yardım ve hizmetleri verilmektedir. Geçici koruma statüsüne sahip Suriyeliler bu hizmetlerin bir kısmını sevkedildikleri geçici barınma merkezlerinde alabildiği gibi; kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı açısından herhangi bir sakınca oluşturmadıkları durumda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen illerde kalarak da bu hizmetlerden yararlanabilmektedirler (Kap, 2014:32).

4. SURIYE KRİZİNİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Suriye'den Türkiye'ye sığınmacı akını 29.04.2011 tarihinde Suriye'de yaşanan çatışmalardan kaçan 250-300 Suriye vatandaşının Türkiye'ye sığınma talebinde bulunmasıyla başlamıştır. Suriye krizinin başladığı 2011 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin verilerine göre en faz-

la sığınmacı ağırlayan ilk on ülke arasında yer almayan Türkiye, barındırdığı Suriyeli sığınmacı sayısının artmasıyla, 2014 yılı sonunda en fazla sığınmacı ağırlayan ülkeler listesinde ilk sırada yer almaya başlamıştır. Sıralamanın ilk üç ülkesi olan Türkiye, Pakistan ve Lübnan dünyadaki sığınmacı sayısının yüzde otuzunu barındırmaktadırlar (UNHRC Global Trend).

Suriye’de dört milyon civarında insan ülke dışına göç etmek zorunda kalmıştır. BMMYK verilerine yerinden edilen Suriyeliler yoğunluklu olarak Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır olmak üzere beş komşu ülkeye sığınmışlardır. Türkiye Suriye’ye komşu ülkeler arasında en fazla sığınmacıyı ağırlayan ülke konumuna gelmiştir. Rusya, Çin, Katar, Sudi Arabistan, Kuveyt gibi zengin ve güçlü ülkeler Suriyelilere kapılarını tamamen kapatmış durumdadırlar (Görendağ, 2015:20).

Dünya üzerinde genel bir mülteci profili oluşturulduğunda mültecilerin kültürleri, yaşam tarzları, sosyo-ekonomik durumları ve ana dilleri ile göç ettikleri toplumlardan farklıdırlar. Genel anlamda mültecilerin eğitim seviyeleri düşüktür ve kadın ve çocukların oranı yüksektir. Göç alan toplumların mültecilere yaklaşımı ve bakış açısı incelendiğinde; mültecilere karşı kültürel mesafe koydukları, demografik açıdan kaygı duydukları, iş ve gelir kaybı yaşadıkları, ev fiyatlarının yükselmesinden şikâyetçi oldukları görülmektedir. Mültecilerin sosyal hizmetlere fazladan bir yük getirdiği ve kamu hizmetlerinden istifade etme noktasında sorunlara sebep olduklarına inanılmaktadır. Suç işlemeye meyilli görüldükleri ve ülkelerinde bulunan hastalıkları beraberlerinde getirmiş olabilecekleri düşüncesi ile mültecilere karşı bir güvensizlik vardır (Tunç, 2015:38).

Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeliler ile evrensel mülteci profili hemen hemen aynıdır. Ancak Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulü çok fazla sorunsuz ve hızlı olmuştur. Bunda en büyük etken sınır illerimizde bulunan vatandaşlarımızla akrabalık ilişkilerinin mevcut olması ve büyük oranda aynı etnik köken ve dinden olması, aynı dilin konuşuluyor olmasıdır. Her ne kadar akrabalık bağları olsa da kültürel çok büyük farklılıklar olmasa da Suriyeli sığınmacıların sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda Türkiye’ye olumlu ve olumsuz etkileri olmaktadır.

2011 yılı Nisan ayından itibaren Türkiye’ye gelen Suriyeli mülteciler, önce “misafir” şeklinde tanımlanmıştır. YUKK ile Türkiye’de kayıt olan Suriyeliler geçici koruma statüsünde alınmışlardır. Geçici koruma statüsü ile zorla geri gönderilmeye karşı koruma sağlanmıştır. (Dost,2014:59). Türkiye’deki Suriyelilerin sorunlarına ya da ihtiyaçlarına ilişkin çalışmalar temel olarak Türkiye Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) tarafından yürütülmektedir.

Suriyeli sığınmacılar için kampların kurulmasını ve koordinasyonunu AFAD ve Kızılay üstlenmiştir. Sığınmacıların kayıt ve kimlik verilme işlemleri polis teşkilatı tarafından yapılmaktadır. Türkiye'deki Suriyelilerin sayısına ilişkin resmi veriler AFAD tarafından yayınlanmaktadır. Suriyeli sığınmacıların güvenliklerinin sağlanması ve temel ihtiyaçlarının karşılanması için yapılan harcamaların maliyeti resmi AFAD rakamlarına göre kadar 12 milyar doları geçmiştir. Buna karşılık uluslararası kuruluş ve ülkelerin yaptığı yardım 512 milyon dolar civarındadır (AFAD, Suriye Raporu). Bu derece büyük maliyetler şüphesiz ki ülke ekonomisini olumsuz olarak etkilemektedir.

AFAD tarafından 18 Ocak 2016 tarihinde yayımlanan son verilere göre 24 Barınma Merkezinde yaklaşık 260 bin kişi yaşamaktadır. Kamp dışında yaşayan sayı ise üç milyon kişi civarındadır. Barınma merkezlerinde yaşayanların tüm ihtiyaçları AFAD tarafından karşılanmaktadır. Kamplarda sağlık hizmetlerinin sağlanması ve gıda temini konularında düzenli işleyen bir sistem kurulmuştur. İlgili bakanlık, kamu kurum ve kuruluşları tarafından çadır kentlerde ve konteyner kentlerde **barınma, yiyecek, sağlık, güvenlik, sosyal aktivite, eğitim, ibadet, tercümanlık, haberleşme**, bankacılık ve diğer hizmetler verilmektedir. AFAD bünyesinde korunma merkezlerinin sonucusu 35 bin kapasiteli olarak 2015 Mart ayında Suruç'ta kurulmuştur. Bu kamp merkezinde Ayn-el Arap bölgesinden Türkiye'ye gelen Suriye vatandaşı Kürtler kalmaktadır. Suriye'ye komşu diğer ülkelerdeki örnekler ile karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde Türkiye'deki kampların durumunun düzen, sosyal alanlar, eğitim-sağlık imkanları, güvenlik, hijyen vb. gibi koşullar açısından diğer ülkelerdeki örneklerden çok daha iyi seviyededir. Kamplarda barınan Suriye vatandaşları kamplara parmak izi kontrolü ile alınmakta ve kamp dışından getirilen her şey x-ray cihazlarında kontrol edilmeyi müteakip kampa sokulabilmektedir. Kampta gece ışıklandırması bulunmakta ve koruma görevlileri kamp içinde görev yapmaktadır. Bu nedenle her yerleşim yerinde olabilecek kavgalar vb. olayların dışında ciddi bir güvenlik sorunu yaşanmamaktadır. Kamplarda Suriyelilerin ileride pekçok alanda meslek sahibi olmasına katkı sağlayacak mesleki kurslar düzenlenmektedir. Ayrıca kamplarda iletişim ve internet hizmetleri sunulmaktadır (ORSAM, 2014:17).

Kamp merkezlerinin yaşam standartlarının iyi seviyede olmasına rağmen büyük bir çoğunluk mecbur kalmadıkça kamplarda barınmak istememektedirler. Bunun en önemli nedenleri, kamplardaki yüksek disiplin, çalışma imkânının olmaması, muhafazakâr ailelerin kamp yaşantısını kız çocukları için uygun görmemesi, izole-dışlanma hissi şeklinde sıralanmaktadır (Erdoğan, 2014:25). Suriye'de yaşanan çatışmaların genişlemesi ve süresinin uzaması, yerinden edilen ve ülkesini terk etmek zorunda kalan insan sayısının artmasına sebep

olmuş ve Türkiye'ye gelen Suriyeli sayısı da artmıştır. Artan sayı ile birlikte mevcut kamplar yetersiz kalmış ve pek çok Suriyeli kamplar yerine, sınır il ve ilçelerinde akrabalarının yanında ya da kiraladıkları evlerde yaşamayı tercih etmişlerdir.

Kampların dışındaki Suriyeliler, Türkiye'nin 72 farklı ilinde kendi olanakları ile geçici işlerde çalışarak, sokaklarda dilenerek ya da sosyal yardım alarak yaşamlarını devam ettirmektedirler. İstanbul'dan sonra en çok Suriyeli bulunduran Gaziantep'te 220 bin civarında Suriyeli bulunmaktadır. İstanbul, Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa' da bir milyona yakın Suriyeli bulunmaktadır. Dokuz şehirde hiç Suriyeli bulunmamaktadır (Kap, 2014:31).

Kamplarda yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının durumu refah ve sosyal imkanlar açısından kamp dışındakilere göre çok daha iyi durumdadır (Tunç, 2015:41).

Suriyelilerin büyük çoğunluğunun kamplarda kalmak yerine özellikle sınır illerinde kendi kiraladıkları evlerde kalmayı tercih etmeleri, yoğun olarak buldukları yerleşim merkezlerinde ki kiralık ev fiyatlarının artmasına sebep olmuştur. Sınır illerinde kiralık ev bulmak oldukça zorlaşmıştır. Kamp dışında yaşayan Suriyeliler barınma masrafı için fazla bir bütçeleri olmadığından şehirlerin ve ilçelerin kenar mahallelerine yerleşmektedirler. Suriyelilerden kira geliri elde etmek isteyen, yöre halkı evlerinin üstüne, yanına projesi ve izni olmayan eklentiler yapmaktadır. Bu durum çarpık kentleşme ve gece kondulaşmayı artırmaktadır.

Suriyeli şartlı mülteci sayısının fazlalığı ve halen gelişlerin devam etmesi, ülkede istikrarın sağlanamamış olmasından kaynaklı geri dönüşlerin başlamaması özellikle sınır illerinde demografik yapının bozulmasına sebep olmaktadır. Özellikle Kilis'te bu durum açıkça görülmektedir. Kilis nüfusu 129 bin civarındadır (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi). Kilis'te yaşayan Suriyelilerin sayısı ise 120 bin kadardır (AFAD). Kilis yerel nüfusu Türk kökenli gelen Suriyelilerin Arap kökenli olması şehirde kısa bir süre içerisinde farklı dil ve kültürde iki toplum oluşmasına sebep olmuştur. Kilis'te Türk vatandaşları kadar Suriyelinin varlığı şehirde iki ayrı toplum yaratmıştır.

Tablo 1. Kamplarda Barınan Suriyeli Sayısı

HATAY	ALTINÖZÜ 1 ÇADIRKENTİ	263 BÖLME	1372 SURIYELİ	18900
	ALTINÖZÜ 2 KONTEYNERKENTİ	1328 KONTEYNER	3179 SURIYELİ	
	YAYLADAĞI 1 ÇADIRKENTİ	234 ÇADIR	2754 SURIYELİ	
	YAYLADAĞI 2 ÇADIRKENTİ	776 KONTEYNER	3640 SURIYELİ	
	GÜVEÇÇİ ÇADIR KENTİ	824 ÇADIR	2980 SURIYELİ	
	APAYDIN KONTEYNER KENTİ	1181 KONTEYNER	4975 SURIYELİ	
GAZİANTEP	ISLAHİYE 1 ÇADIRKENTİ	1586 ÇADIR	7364 SURIYELİ	42763
	ISLAHİYE 2 ÇADIRKENTİ	5013 BÖLME	5565 IRAKLI 8195 SURIYELİ	
	KARKAMIŞ ÇADIRKENTİ	1668 ÇADIR	6882 SURIYELİ	
	NİZİP 1 ÇADIRKENTİ	1873 ÇADIR	10228 SURIYELİ	
	NİZİP 2 KONTEYNERKENTİ	908 KONTEYNER	4529 SURIYELİ	
ŞANLIURFA	CEYLANPINAR ÇADIRKENTİ	4551 ÇADIR	21727 SURIYELİ	109672
	AKÇAKALE ÇADIRKENTİ	5129 ÇADIR	30086 SURIYELİ	
	HARRAN KONTEYNER KENTİ	2000 KONTEYNER	13619 SURIYELİ	
	VİRANŞEHİR ÇADIRKENTİ	3938 ÇADIR	16162 SURIYELİ	
	SURUÇ ÇADIR KENTİ	7028 ÇADIR	28078 SURIYELİ	
KİLİS	ÖNCÜPINAR	3184 KONTEYNER	12486 SURIYELİ	33290
	ELBEYLİ KONTEYNERKENTİ	3592 KONTEYNER	20804 SURIYELİ	
MARDİN	MİDYAT ÇADIRKENTİ	1335 ÇADIR	3941 SURIYELİ	4562
			621 IRAKLI	
K.MARAŞ	MERKEZ ÇADIRKENTİ	3763 ÇADIR	18260 SURIYELİ	18260
OSMANİYE	CEVDETİYE ÇADIRKENTİ		7574 SURIYELİ	7574
ADİYAMAN	MERKEZ ÇADIRKENTİ	2302 ÇADIR	9212 SURIYELİ	9212
ADANA	SARIÇAM ÇADIRKENTİ	2141 ÇADIR	7943 SURIYELİ	7943
MALATYA	BEYDAĞI KONTEYNERKENTİ	1980 KONTEYNER	7758 SURIYELİ	7758
				259934

Kaynak: <https://www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerin-de-Son-Durum> 20.10.2016

Suriyelilerin sayıca çok olması ve kalış sürelerinin uzaması işgücü piyasası ve ücretler üzerinde bir takım etkiler yaratmaktadır. Özellikle iş gücü piyasasında yarattığı en önemli etki Suriyelilerin kaçak yollarla ucuz işgücü olarak çalıştırılmaları ile ortaya çıkmaktadır. Kayıt dışı işçi çalıştıran ve çalıştırmayan firmalar arasında haksız rekabet olmaktadır. Göç alan illerde yaşayan ve mevsimlik işlerde çalışan işçiler olumsuz yönde etkilenmektedir. Suriyeli işçilerin gelmesiyle, ödenen günlük ücretlerde (yevmiye) düşüş söz konusu olmuştur. Suriyelilerin daha düşük ücretle çalışmaya razı olması bölge insanın işsiz kalmasına neden olmakta, bu da Suriyelilerin dışlanması ve ötekileştirilmesi ile

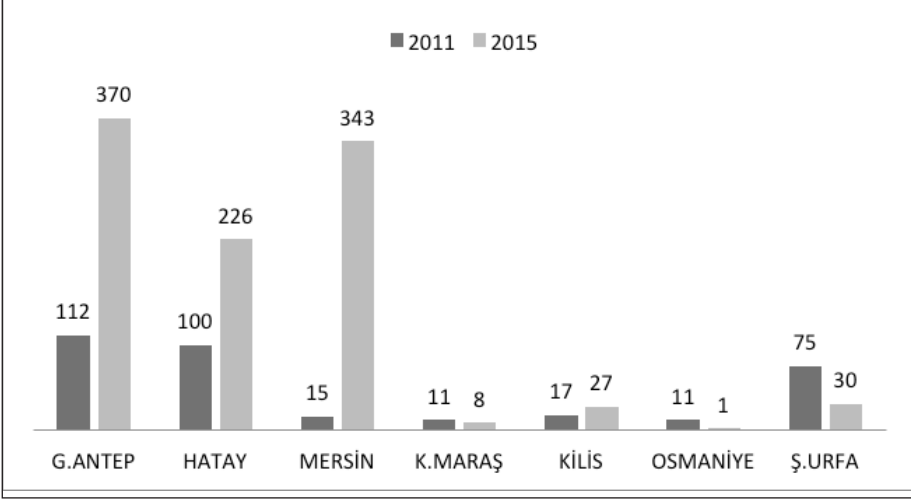
sonuçlanmaktadır (Yonca, 2014:38). Sınır illerinde yaşayan işsiz vatandaşlarımız işsizliklerine gerekçe olarak kaçak ve ucuz olarak iş gücü piyasasında yer alan Suriyelileri görmektedirler (ORSAM Rapor No:196, 2015:30). Kayıtdışılığın önüne geçmek ve emek piyasasında dengelerin tekrar sağlanmasına yönelik olarak 15 Ocak 2016 tarihinden itibaren 2016/8375 sayılı Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile tüm yabancı işçilerin çalıştırılması için yasal düzenlemeler yapılmıştır. Yönetmelik gereği geçici koruma sağlanan yabancılar Türkiye’de geçici koruma kayıt tarihinden altı ay sonra kayıt oldukları illerde ancak çalışma izni alınmasıyla çalışabileceklerdir. Bir işyerinde çalıştırılan Suriyeli sayısı işyerindeki toplam çalışan sayısının yüzde 10’nunu geçemeyecek, toplam çalışan sayısı ondan az olan işyerlerinde en fazla bir geçici koruma sağlanan yabancıya çalışmasına izin verilecektir. Geçici koruma sağlanan yabancılar sadece Türk vatandaşlarının çalışmasına izin verilen sektörlerde istihdam edilemeyeceklerdir (2016/8375 sayılı Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik). Çalışma izni verilen Suriyelilerin yerel halkın çalışmayı istemediği iş kollarında çalışarak vasıfsız işçi açığını kapatması, sığınmacıların ekonomiye pozitif katkılarından biri olacaktır. İlgili sendika ve kooperatifler tarafından özellikle tarım sektörü gibi günlük ücret ile yapılan çalışmalarda ücretin düşürülmemesi için bir ücret politikası oluşturulmalı ve takip edilmelidir.

Ortadoğu ülkeleri ile ticaret ve yatırım ilişkisi olan Suriyeli tüccar ve yatırımcılar, ticaret ve yatırımlarına Türkiye’de devam ederek Türk mallarını Ortadoğu pazarına ihraç ederek dış ticaret hacmine olumlu katkı sağlamaktadırlar. Ticari bağları olan ve geliri yüksek Suriyeliler liman bölgesi olması sebebiyle daha çok Mersin ilinde ikamet etmeyi tercih etmektedirler. Suriyeli sığınmacıların temel ihtiyaçlarının karşılanması için gönderilen insani yardım malzemelerinin de bölgedeki firmalar ve üreticilerden tedarik edilmesi sınır illerinin ticaretine ve üretimine olumlu katkı yapmaktadır.

Gaziantep Ticaret Odasına kayıtlı yabancı uyruklu firmaların %70’ini Suriye, %15’ini ise Iraklı firmalar oluşturmaktadır. Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş öncesi Gaziantep Ticaret Odasına kayıtlı 10 Suriye uyruklu firma bulunurken bu rakam 2011-2014 döneminde 60’a çıkmıştır. 2014 yılı sonu itibarıyla 272’ye ulaşan Suriyeli firmaların 212 adedi 2014 yılında kurulmuştur (Gaziantep Ticaret Odası Faaliyet Raporu, 2014:7). 2009 yılında Mersin’de faaliyet gösteren Suriyeli menşeli firma sayısı 25 iken, 2014 sonunda bu sayı 279’a yükselmiştir. Bu illerimizde ticari faaliyete başlayan Suriyeli firmaların Suriye ile olan ihracatımıza olan katkısını değerlendirecek olursak olumlu etkilerinin olduğunu görebiliriz. Kriz öncesi Gaziantep’ten Suriye’ye ihracat 112 milyon dolar iken 2015 yılı başında 370 milyon dolara yaklaşmıştır. Ha-

ay'ın Suriye'ye ihracatı 100 milyon dolarken 2015 yılında 226 milyona yükselmiştir. Mersin'de ise 15 milyondan 343 milyona ulaşan bir ihracat hacmine erişilmiştir.

Tablo 2. Suriye Krizinin Bölge İllerinin İhracatına Etkileri (Milyon \$)

Kaynak: <http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-ihracat-rakamlari-tablolar.html> adresinden düzenlenmiştir.

SONUÇ

Dünyanın çeşitli bölgelerinde siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklardan dolayı yaşanan çatışma ortamından ve insan hakları ihlallerinden kaçan insanlar öncelikle yaşamlarını güvenceye almak sonrasında göreceli olarak daha iyi bir hayat sürdürebileceği gelişmiş ülkelere sığınmacı ve mülteci olmak istemektedirler. Hedef ülke konumunda bulunan gelişmiş ülkeler, özellikle AB ülkeleri, mülteci ve sığınmacıların AB ülkeleri sınırları dışında kalan ülkelerde barınmalarını temin etme çabasıdadır. Göç yolları üzerinde bulunan Türkiye'de AB tarafından tampon bölge olarak görmektedir. Türkiye mülteciler arasında Avrupalı olan ve olmayan ayrımını etkin şekilde uygulayan bir ülkedir ve sadece Avrupa Birliği üyesi ülke vatandaşlarına mülteci statüsü vermektedir. Avrupa dışından gelenlere mülteci olarak kabul etmemektedir. Coğrafi kısıtlama uygulamasıyla Avrupa dışından gelip sığınma isteğinde bulunanlara mülteci statüsünün verilmemesi, Türkiye'nin Avrupa Birliği nezdinde güvenli üçüncü ülke olmasını engellemekte ve Avrupa Birliğinin Türkiye'yi bir tampon ülke olarak kullanmasının önüne geçmektedir. Coğrafi kısıtlama uygulaması Türkiye'yi, hedef ülke olmaktan uzaklaştırmaya yönelik bir adımdır. Türkiye'nin mültecilerle dolup taşmasını kısıtlayıcı bir kalkan işlevi görmektedir.

İkinci Dünya Savaşından sonra yaşanan en büyük göç krizi olarak nitelenen Suriye krizi bunun en güncel örneğidir. Türkiye Suriyelilerin korunması konusunda üzerine düşeni yapmıştır. Mevcut sayı tahmin edilenin çok üstünde boyutlara ulaşmış ve iki milyon kişiyi aşmıştır. İç savaşın uzamasıyla Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Gelenlerinde Türkiye'de kalma eğilimleri de artmaktadır. Suriye'de ki iç savaş sona erse dahi, Suriyelilerin büyük kısmının, yıkılan yerleşim yerleri tekrar yaşanabilir hale getirilene kadar ülkelerine dönüp dönmeyeceği, gelecekteki durumları ve ülkelerine nasıl geri döneceği bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir.

BMMYK' nin mülteciler için sunduğu üç sürdürülebilir çözüm uygulaması Türkiye'de bulunan Suriyeliler için uygulanabilir görünmemektedir. Bu sorun ancak Suriye vatandaşlarının Suriye sınırları içerisinde Türkiye sınırına komşu olacak bir tampon bölgede barındırılmaları ile çözüme kavuşacaktır. Oluşturulacak tampon bölgenin güvenliği ve burada barınacak olan Suriyelilerin ihtiyaçları uluslararası kuruluşlar tarafından karşılanmalıdır. Türkiye'nin üzerindeki yük hafifletilmelidir. AB başta olmak üzere uluslararası toplum üyeleri; yeni Suriyeli mülteci akınlarında Türkiye'ye yardım etmek için verdiği fonları ve yardımları artırmalıdır. Ülkelerinden kaçan Suriyelilerin AB ülkelere ve diğer gelişmiş ülkelere kabulü kolaylaştırılmalıdır.

Tüm ülkeler, yeni mülteci akımlarını nasıl önlenebileceği konusunda bir anlaşmaya varmalıdırlar. Eğer yoksulluk, mülteci akımlarının başlıca nedeni ise yoksulluğu azaltıcı tedbirler alınmalı, destekler verilmelidir. Gelişmekte olan ve az gelişmiş bölgelerde insan hakları ihlalleri, şiddet ve çatışma ortamlarına son verilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır. Önleyici diplomasi, çatışma önleyici arabuluculuk girişimleri artırılmalıdır. Uluslararası zorunlu göçe neden olan sebepler en aza indirildiği hatta arzu edilen boyutta ortadan kaldırıldığı takdirde mülteci ve sığınmacı insanların sorunu diye bir problem yeryüzünden kalkacaktır. Bu problemler devam ettiği sürece Asya, Orta Doğu ve Afrika ülkelerinden AB ülkelere göç yolunda kritik konumda bulunan Türkiye; göç hareketliliğinin en çok etkilediği ülkelerden biri olmaya devam edecek görünmektedir.

KAYNAKÇA

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi(ADNKS), (Erişim Tarihi: 15.12.2015)
http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059

AFAD, Suriye Raporu

<https://www.afad.gov.tr/tr/2373/Giris> (Erişim Tarihi: 01.10.2016)

AKPINAR, T. (2010). “Türkiye’ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi: 1-22.

ARAP, E. ve ÇERÇİ, S.(2014). “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Getirdikleri”,Hukuk Gündemi: 121-127.

Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporu (2014). <http://www.ab.gov.tr> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 01.11.2015)

BARKIN, E. (2004). “1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi”, Ankara Barosu Dergisi: 333-360.

BAŞAK, C. (2011). **Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler**, İç İşleri Bakanlığı Genel Yayın No:686, Ankara.

CANAN, E. ve TAŞKIRAN, R. (2001). “Sığınma Hakkı ve Mültecilerin Durumu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi:105-128.

CENEVRE SÖZLEŞMESİ (1951).

ÇELİK, N. (2015). “Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi: 67-148.

DENİZ, T. (2014). “Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,S1: 175-180.

DOST, S. (2014). “Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.4.S1: .27-67.

ERDOĞAN, M. (2014). **Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması**. www.hugo.hacettepe.edu.tr adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 10.12.2015)

ERGÜL, E. (2012). **Sınır Dışı Etme, Geri Gönderme ve Geri Verme**, Yargı Yayınevi, Ankara.

ERGÜVEN, N. ve ÖZTURANLI, Beyza (2013). “**Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye**”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi: 1007-1061.

Gaziantep Ticaret Odası 2014 Faaliyet Raporu. www.gto.org.tr adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 11.11.2015)<http://www.gto.org.tr/upload/download/Faaliyet-Raporu-2014-422745.pdf>

GÖÇ TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, (2009). ss.42-57.www.goc.gov.tr adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 08.18.2015)

GÖRENDAG, V. (2015). “**Suriye’deki İnsanlık Krizi ve Mülteci Politikalarının Çöküşü**”, Güncel Hukuk Dergisi, Ekim 2015: 18-21.

GÜLEÇ, C. (2015). “**Avrupa Birliğinin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları**”, TESAM Akademi Dergisi: 81-100.

İÇDUYGU, A. (2004). **Türkiye’de Kaçak Göç**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.

İÇDUYGU, A. (2012). **Türkiye’de Düzensiz Göç**, IOM Türkiye Yayınları, Ankara.

İÇDUYGU, A. (2015). **Syrian Refugees In Turkey The Long Road Ahead**. Migration Policy Institute Yayınları.

İLTİCA VE GÖÇ MEVZUATI (2005).

KAP, D. (2014). “**Suriyeli Mülteciler: Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları**”, Akademik Perspektif: 30-35.

KİRİŞÇİ, K. (2014). **Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye’nin “Suriyeli Mülteciler”** Sınava, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü, Ankara

Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi, The Black Sea International Rapor No: 22, 2012.www.orsam.org.tr adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 15.10.2015)

http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/2012621_Rapor123ing.pdf

KURTULUŞ, B. (2015). “**Victims of the War, Turkey’s Syrian Guests**”, Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi, Cilt:6 Sayı:2, ss.45-58.

Mediterranean Migration Routes 2015. www.nationalgeographic.com adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 20.12.2015)

<http://news.nationalgeographic.com/2015/09/150919-data-points-refugees-migrants-maps-human-migrations-syria-world/>

Mülteci Hukuku İle İlgili Belgeler,(2002). Jandarma Genel Komutanlığı ve BMMYK Sığınmacı ve Mülteci Semineri.

ORSAM Rapor No:189, (2014).Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler.

ORSAM Rapor No:196, (2015). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme.

PEKER, B. ve SANCAR, M. (1986). **Mülteciler ve İltica Hakkı.** İnsan-Hakları Derneği Yayınları.

REÇBER, S. (2014). “**Hayatın Yok Yerindekiler: Mülteciler ve Sığınmacılar**”, Sosyal İnsan Hakları Sempozyumu VI. Petrol İş Yayımları 119, İstanbul: 247-268.

TANERİ, G. (2012). **Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi İlkesi.** Ankara: Bilge Yayınevi.

TUNÇ, A. (2015). “**Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme**”, Tesam Akademi Dergisi: 29-63.

Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Sık Sorulan Sorular, http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/s%C4%B1k_sorulan_sorular.pdf adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 20.12.2015)

UNHRC, Küresel Eğilimler Raporu. www.unhcr.org.tr adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 01.01.2016)

<http://www.unhcr.org.tr/?content=640>

UNHRC, Global Trend. www.unhcr.org.adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 01.01.2016)

UZUN, A. (2015).“**Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi**”,Ankara Barosu Dergisi, 2015/1: 107-121.

YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU.

YONCA, V. (2014). **Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler**. Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu.

[2016/8375 sayılı Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik.](#)